I

Тоді мене назвуть ім’ям постійним,
коли я народжуся і мій крик
долине до воріт, де королі за ними
на збавлення чекають, у нескошеній траві
з мірошниками граючи — то в шахи,
то в інші більш а менш шляхетні ігри.
Нехай тоді один із королів зведеться,
і перекине чашку з чаю догори дном,
і, давлячись фонетикою давніх іудеїв,
усе ж прокаже, дивлячись на рів,
забитий головами непокірних гіацинтів,
прокаже, зимне сонце язиком перекочуючи
з однієї щоки до другої, в долоні сплеснувши,
аби увагу королівську привернути, хоч і так
усі вже перекинули чашки.
І п р о к а ж е о д и н з к о р о л і в:
"Любі браття, крове блакитна в рубінових скриньках,
щедро всипана мýкою (і низенький уклін
в бік насуплених мірошників),
любі браття, збиратися час, приготуйте дари".
І п р о к а ж е о д и н з к о р о л і в:
"У дорогу ніхто зайвини з вас не візьме,
бо дорога коротка".
і п р о к а ж е о д и н з к о р о л і в,
до настрашених слуг повертаючи світле обличчя:
"Відкривайте ворота!"
Це ворота скриплять? Це у труби трублять?
Королі на колінах вітають віз сіна,
на якому сиджу, чекаючи імена приготованого, щоб міг я
збавити, збавити, збавити королів…
Цвіркуни приїхали разом зі мною,
повен місяць їх тримаю у срібних руках,

і ніхто мене не боїться, навіть слугам від серця
уже відлягло, і приносять криницю із кров’ю,
і несуть паляницю — нічим Говерлу,
і нарешті — імено моє, загорнуте
у вишитий матір’ю крик; поспішаю
його розгорнути, а королі спритно
ловлять цвіркунів, амінь.

II

Слово "мир" — як вітряк, що його
Дон-Кіхот захищає, не вельми і вправно,
зате до останку щиро: так уперше кохають,
так матір ховають уперше, так тіням
відрубують руки, коли помічають,
що тіні ті схильні до зла;
та ось зло закінчується, майорять прапори
над хатиною кожною, над буком і пальмою,
Дон-Кіхотові дякують, викликають до офіса,
хочуть заплатити, щоб купив принаймні коня,
коня новочудового, як фіат, як лавровий листок.
"Тридцять срібних достатньо вам, Дон-Кіхоте?" —
питає святково прибраний маклер,
бо маклери не зникають разом із злом,
бо не зло породження маклерів;
отож: чи достатньо?
Ваш спис мозолями вкритий,
ваш кінь — з копитами збитими,
слуга ваш схуд, беріть, доки дають.
"Слово "мир" — як вітряк, що проріс із зерна,
посадженого на обрії мертвими обрами.
Ми не обираємо вітряків, ми обираємо
коней і слуг і вйо; мир ніколи, ніде
не закінчується, тому треба його боронити
до останку, а тридцять срібних

завжди знадобляться", — відказує Дон-Кіхот.
Словом "мир" не користуються,
його або мають, або ні в серці, в умі,
як нового коня, як лавровий листок,
як лист від матері з того світу:
"доброго дня синку мій кіхоте
турбуюся твоїм здоров’ям
будь чемний бережи себе і росінанта
ми дуже скучаємо за тобою
і все чекаємо що ти нарешті повернешся
коло нас усе добре
не цілуємо бо ми мертві".

III

Ось ти і виріс, палаце, увібравши акації запах,
барву сльози; жести наші, залишивши нас, відлітають,
мов безстрашні метелики,
примовляючи: "Ось ти і виріс, палаце".
А більше нічого не виросло, так уже повелося,
що колір і запах не розвиваються, лише вбираються,
лише вбирають у біле й вогнисте древо акацію,
палаци солоні, лахміття.
Майорить миготливе лахміття на жестах,
які до палацу летять, обкручуються круг колон, —
і ось уже ввесь палац у лахмітті,
і ось уже за́мок увесь у дранті,
бо немає для руб’я гарніших лакомин,
аніж світла споруда полум’я
з духмяною акацією на вежі,
з курантами кольору сльози, бо час —
то не більше, ніж плач, схлип у темряві,
де ніколи не було жестів.
Ось ти і виріс, палаце,
ось ти вже і в лахміття убрався,

і східці вже маєш, як кожен путящий палац,
і терасу, куди повагом підіймаються, а піднявшися,
довго переводять дух та стрілки кишенькових дзиґаріків,
бо тут уже інший час, бо інакший тут плач,
бо тут лякаються диких голубів, — удавано, —
бо тут на обдертих, палаючих стінах
написи тих, що бували раніше,
і на кожному кроці їхні сліди, —
тому тут так незатишно і нестрашно,
хоча внизу сади і дим —
це ми торішнє листя палимо,
тому що на терасі під ногами бите скло
і бита цегла, битий плющ
і вдрузки потрощені крики
усіх палацових птахів.
Ти перечитуєш, цвіте акація,
киваєш головою, сльоза біжить, —
прикладаєш її, як печать,
до поштової скриньки плентаєшся.

IV

Не від люті спалахують очі
стогами жахкими, пахучими;
не від квітів, що чепурно всілись
на шибці січневій, —
просто брилу гекзаметра власного,
веленічно́го,
вкотре взято на струджені плечі кирилиці.
Календарику, впертий Каленику хати,
поробітньої втоми маєток зблукав ти з лукавим не раз
у пошуках свят для немудрого цього століття,
для нас невисоких. Хай тобі в нагороду
стане пил на порожніх стрімких мисниках,
що знедавна — непотріб

у народу сізіфів.
Ще цигарку вмолю,
щоб димом огріла легені сконтужені;
новорічні листівки — улюблене чтиво останніми днями;
останніми днями ношу скромно похилену голову,
ніби й справді ті квіти на вікнах
я малював існічев'я; а тим часом
на колючому дроті собака-неправда тріпоче,
струнний дим із благенької "Прими"
легенькою римою
точить руно,
косинцями снігів хтось вимірює золотополе,
із синцями гріхів блудний син повертається верхи
на перекотиполі.
І стопалому цензору, сталому в ницості тлінній,
босоногий Шевченко стинає п’ятнадцяту голову,
і танцюється звірові вірному, вільному, голому
в однині забаганок своїх, у людських стріл і рук множині.
Майорú на колючому дроті, собако-неправдо,
цілуй протигазові хоботи січня,
розвивайся дзвонінням на сто на довколишніх зір;
у поетів — і ніч — лише свічка, чи метод, чи звичка,
ти нічому, неправдо, не віриш, повір — я останній із них,
бо тебе подолав.

V

В осінню негоду серця опадають з гілок у калюжі,
калюжі приймають забарвлення сіро-червоне;
кінь у стайні стогне, б’ють кришталь на вежі,
сидить жебрак на бруківці, пливуть архаїчні
хвилі дощу над містечком, калюжі в одно
зливаються, серця в одно,
висока дівчина молиться і замовкає гнівно,
коли вірган.

Жебрак до собору заходить, пес-приблуда
за ним заповзає, з хворими очима пес,
без серця — воно там, у калюжі, в одно
з жебраковим, і мокрі сліди.
Що ж тоді робить Бог?
Він жебраку і собаці молоко наливає,
він високу дівчину за хлібом посилає
і ні про що не питає, на те він і Бог
для обох.
Стогне кінь у стайні, б’ють кришталь на вежі,
висока дівчина минає перший склеп,
і другий минає, і не збирається
повертати в собор, де на неї все ще чекають,
хоча хліба не треба вже, хліба не треба:
вірганіст униз спустився, він додому хліб купував,
і віддав.
Вірган продовжує грати, троє до Бога кажуть "брате",
п’ють молоко, заїдають хлібом, чекають
на високу дівчину, тим часом дощ не вщухає,
дівчина все блукає, вона самотня, вона не хоче
бути самотньою, вона буде.
Дівчина опале листя піднімає, з груді серце вириває,
порівнює і шепоче, що змерзла і що зовсім не схоже.
Вода до собору затікає, вода вірган заливає,
кожну трубу, чорну і білу — байдуже, клавішу кожну.
Вірганіст і жебрак за флюгер тримаються,
у Бога собака в руках; калюжі, серця
підіймаються. "Зараз потопнемо, брате", — спокійно
жебрак промовляє, і, щоб не статися цьому,
Бог усіх трьох живими до неба забирає. Амінь.

VI

Мерщій у зиму, в нетоптані сніги,
хутчіше під небо, що в круках зашпорталося

цивілізованих; як не втікати від осінніх
боргів перед вечірніми книгами, перед серпами,
які у стодолі волають і сяють?
Чи ж тільки знаряддя блискучі, потрібні,
минущі, нарешті, давали в кредит?
Хіба лиш томи у хистких палітурках
поради і солі на віру щораз позичали?
А ти пригадай неполоханих оком шулік
над степами і ніч не забудь,
коли вірш, як бджола, повернувся до вулика,
де народився, пожив і помре. Все ж не на вулиці.
А полохка риба вранішня, що довірливо,
і після смерті довірливо, в тебе дивилась? Її
ти теж не захочеш тепер повертати зеленому житу,
пекельнику жадібний, дідьку зажерливий, чорте неситий?
Кожен борг твій пліч-о-пліч стоїть; борзіше втікай
у нерадісну зиму свою; тішся там натюрмортами,
непристойними скриками кроків за вікнами;
щастя твоє, сило нечиста, — кордон
ще за Польщі між зимов і нами збудований;
щастя, проте, нетривке: знай, чорнокнижнику,
душезапроданцю, знай — навесні ми повернемось,
тоді в жодній шпаринці кисіль свій тілесний не заховаєш
від суду, де гостро, о, гостро спитають: "А чим
ви збираєтесь віддавати?" Вхопиш волосся своє поріділе
і не промовиш ні слова, ні титли не скажеш плюгавої
і так от, німуючи, підеш у довге заслання
з забороною читати, писати, малювати,
з пересторогою начальнику гарнізона: серпа не давати,
бджіл розводити не дозволяти,
а тим більше — на шулік дивитися.
Знайдеш сім’ю; неписьменна донька запитає колись:
"Тату, чи ж вічно ми будемо жити узимку?"

VII

Вже хата вистигає, вже ранок незабаром,
пора коня порати, збиратися на роботу.
Риба сохне на шворці, гриби і трави;
дрімливиці домовику дулі сучать,
а він погідливо головою киває.
Вже ранок вистигає, вже день наступає,
принесуть газети із війнами;
заїду в березину, начухраю віників,
житній вовк, може, на узліссі зустрінеться,
побесідуємо про політику і пиїтику.
Уже день вистигає, святий вечір надходить,
корова подоєна, кажани аркан водять.
Сісти на рундуку, випалити файку,
подивитися, як Марс над хатою сходить,
пожуритися.
Кілька полін до печі кинути,
домовика з комори вигнати — нехай гріється;
літери довготерпеливі
із книг у книги сіються.
Серце серед ночі розболиться.
Клодель руками розведе — "що я вдію, нема мене", —
а домовик за лікарем кинеться.
Прийдуть обидва забрьохані, з гасовими лямпами,
стиха розмовлятимуть, лікуватимуть.
Лікуватимуть рибою, грибами і травами,
домовик масаж робити, лікар рецепти писати.
Прибіжить житній вовк, теж забрьоханий,
корінь валер'яновий у зубах, і червінця лікарю
принесе.
Гладитиме лапою по голові волохатою,
"Та не бери того дурного серця в серце", — втішатиме.
Хотітиметься вовкові ще про політику і пиїтику,
але стримається, обережно попрощається,
іншою дорогою — щоб коней-корів не страхати —
до поля свого піде темрявою.

...Вже хата вистигає, вже ранок незабаром,
треба домовика... тьху, коня порати,
на роботу збиратися.

VIII

Україно, земле непізнана, шибка, до котрої
вічногарячим чолом дотуляюся; каюся —
я на папір переношу ім’я твоє зболене,
дагеротипи, мохом покриті, з матері-покритки
пропоную перехожим, а хто з них вартує того,
щоб смутну хворобу оцю — батьківщину —
у груди прийняти, до того прийняти, аби
лише внутрішнім жити відтоді, хворобою жити...
Може, ти скажеш: "Боплан був так само чужий,
а проте, мої ріки і села, гори й міста встиг
на вічноплинним камінні паперу закарбувати".
Так, але жодна вдова не змальована там,
а відтак — не доводиться сперечатися про ідентичність
в цілому, звичайно, ретельно-любовно-майстерно
змальованих мап.
А скількох він сиріт — хоча б крапкою
кожен десяток — позначив? А кобзарів?
Ні, не хочу я слави Боплана, фортець,
що як труни — на тлін розраховані;
я кожен слід тогочасних орлів і лелек
у нечіпанім лоні квітучого неба
зобразити хочу і кожну сльозу в позолочених
рамах поставити в залах Олеського замку,
кожну сльозу, що як відбитки пальців,
котрі наругу і благо приносили
Роксоланії... А коні, що жодного разу
за чотири століття не спали?
А чайки козацькі, а хлюпіт води
попід веслами з щирого золота?

А дзвони, в залізному тілі яких
карбували вірші? Серця породіль,
живими закопаних ляхами в землю
так не били, як дзвони ті з віршами.
Врешті що тут казати! Поглянь,
де ми зараз знаходимось — ти
погодишся: тільки хоробрий і чесний народ
міг опинитися тут.

IX

Легенда приваблює. Так і підсвічник оцей
із зображенням сцен мітології грецької
здавна притягує очі; по коліна ті очі
вгрузають у бронзу, по шию
і підошвами раптом твердині торкаються —
теплих і ніжних Атлантових рук,
що зривають, як яблука, їх — і несуть
до Геракла, що також по пояс у землю загруз,
добре тримаючи небо засніжене. Віють буйні вітри.
Ледь помітно тремтячі долоні Атланта
міняють свічки, бо, щоб небо тримати, —
треба в и р а з н о г о світла;
замислено дивиться первосвященик — Геракл —
на короля, що приніс йому яблука,
вклоняється, потай дивуючись:
чому вітри не торкають сяйливих вогнів
на свічках? Ті вогні намальовані, воїне,
як і складки плаща, у Нессовій крові настояного…
Потім іще: тіні і зблиски, шерхіт води —
наче пил на свічадах;
мандрує Орфей царством твердим, пошрамованим цвіллю;
Гермес замислений квітку несе,
власне, не квітку, а відбиток папороті
доісторичної, торфу нікчемного шмат;

чи озирнеться Орфей — невідомо, але
ліру чомусь переклав із десниці у ліву.
…В домі безлюдному мовчки сиджу
над підсвічником бронзовим; хто
і якими ключами двері в підсвічник відімкне?
Хто на жадану свободу (чи на неволю довічну?)
Гермеса випустить, потім Атланта, Геракла?..
Нічого не знаю про це, напису також немає,
гірко-безмовні вуста у Орфея, і ліра
недбало так втілена.

X

Долі своєї не знає ні пес, ні поет, ні Зевес.
Хто пригадає життя попереднє чи ціну складе
проминанню сусіда? Хіба не жебрак отой Крез,
що гидує вульгарних, веселих гостей привітати?
Хіба не багач той жебрак, що поділить із іншим
нестерпне, а все ж неминуче, як сніг, подаяння?
Гарним це літо було; не минали і друзі
моєї маленької хати, і вороги;
всіх я радо приймав, бо вино, що лишилося з осені,
вміло в правах прирівняти;
деякі потім писали короткі листи,
дехто паплюжив мій устрій життя перед людом,
мені не відомим; чутки долинають. Ну що ж,
так і Горацій, напевно, колись
навіть не раз помилявся чином подібним,
годі про це. Я також одягав цього літа
одяг дорожній, бачив не знані раніше міста,
в річці, що Случ називається, рибу ловив;
гарно до мене поставились там,
може, й занадто аж добре; не заслуги мої
в тім причина, а гумор і серце привітне господарів.
І не раз я пригадував зливу тамтешню,

щиру розмову побіля турецького мосту,
цвинтар єврейський, де вишні тоді достигали,
скелі, якими безстрашно малі козенята гасали…
Коли буду живий і запрошення знову отримаю,
з радістю в дальню дорогу подамся.
…А зараз повинен я бульбу копати, вікна оббити,
дров нарубати, аби не замерзнути взимку.
Треба ще трохи грибів назбирати, шипшини,
терен, і глід, і калина також знадобляться.
Клопоти є, але я їм радію — вказівкам,
як треба рухатись далі; куди?
Поверніть до початку думи цієї, прошу.

XI

Шляхетного не слава видає,
не посмішка тонка чи зграбні рухи рук,
не сто книжок, прочитаних ретельно,
і не знання чудове мов чужинських
або майстерно вишукані одяг та прикраси
і виплекане древо свого роду…
Тим більше це не гроші, не маєтки,
в яких людина — мов роса на павутинні
нетривка, і кожен ґандж у ній собі знаходить місце.
Шляхетного свобода, вольна воля видає,
вони обрали одне одного свідомо
і так ідуть, не маючи ні дому, ні півдому,
по-своєму радіючи, сумуючи по-своєму.
Слова незримі в них і зримі вчинки,
по вчинках тих ви впізнаєте їх;
без тлумачів, чужинці, взимку навіть
розумієте, виразних. Тоді вже лахи не обходять,
худі обличчя прикро не вражають,
як і проміння, що струмити зачина
з речей, людей недужих і зурочених тварин,

яких шляхетна воля доторкнула.
Не кличте її смертю. Замовчіть.
Учіться їй, дітей своїх учіть
незримими словами; пам’ятайте,
що світ не вами закінчиться,
бо ваші виразки суть школи лісові
або ашрами, де посібники наочні —
ваші шрами, а пензлі та папір —
волосся, шкіра, біль, нарешті, ваші.
...А паче волі осінь полюбіть,
бо гоже ти сказав, пророче:
"Ми восени таки похожі
хоч капельку на образ божий, —
звичайне, що не всі, а так —
хоч деякі". І менше всього
шляхетний думає про смерть,
і так і не вмирає, швидше всього.